

Fylkesmannen i Aust-Agder
Miljøvernavdelingen

Arendal kommune
Postboks 780 Stoa
4809 Arendal

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
Sak nr. 2014/1623 / FMAAINO

Dato
10.07.2014

Oversendelse av revisjonsrapport - Saulekilen renseanlegg i Arendal kommune - Avløpsaksjon 2014

Fylkesmannen i Aust-Agder gjennomførte revisjon ved Saulekilen renseanlegg i Arendal kommune mellom 26. mai og 2. juni 2014. Vedlagt følger revisjonsrapporten fra revisjonen.

Systemrevisjon vil si en systematisk granskning av virksomheten for å fastslå om internkontrollaktiviteter og tilhørende resultater stemmer overens med det som er planlagt, og om de er effektivt gjennomført og er hensiktsmessige for å oppnå målene.

Tema for revisjonen var hvordan kommunen har løst dokumentasjonskravene i utslippstillatelsen gitt av Fylkesmannen den 7.5.2012 med hjemmel i forurensningsloven.

Revisjonen ble gjennomført gjennom intervjuer og befarings hvor følgende temaer var tatt opp: kommunens ambisjoner for avløpsanlegget, miljørisikovurderinger med klima, årsrapport med utslippsregnskap, plan for fornyelse av ledningsnett, fremmedvann på ledningsnett og påslipp fra industri.

Konklusjonene etter denne gjennomgangen er presentert i vedlagte rapport. Den vedlagte rapporten fokuserer på overholdelse av krav og rapporten beskriver eventuelle avvik og merknader. Den gir imidlertid ikke en tilstandsvurdering når det gjelder status for kommunens miljøarbeid ellers.

Varsel om gebyr for utført kontroll

Fylkesmannen skal i henhold til forurensningsforskriften § 39 innkreve gebyrer for kontroller etter forurensningsloven. Ved revisjon beregnes gebyr etter antall fokusområder og antall medgåtte ukeverk. Fylkesmannen vurderer å fastsette sats 3 for revisjoner, som er kr. 83 100,- jf. forurensningsforskriften § 39-8 gebyr for systemrevisjon.

Eventuelle kommentarer til varselet om fastsettelse av gebyrsats sendes Fylkesmannen i Aust-Agder innen 2 uker, jf. forvaltningsloven § 16.

Med hilsen
Thomas C. Kiland-Langeland
ass. direktør

Ildikó Nordensvan
senioringeniør

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrift.
Saksbehandler: Ildiko Nordensvan, telefon: 37017551

Vedlegg

1 Revisjonsrapport - Saulekilen renseanlegg i Arendal kommune

Fylkesmannen i Aust-Agder

Saksbehandler, innvalgstelefon
Ildikó Nordensvan, 37 01 75 51
e-post: fmaaino@fylkesmannen.no

Vår dato: 10.7.2014 Vår referanse:2014/1623/FMAAINO

Revisjonsrapport

Arendal kommune
Postboks 780 Stoa
4809 Arendal

Revisjon ved Saulekilen renseanlegg

Kontrollnummer: 2014.001.R.FMAA

Kontaktpersoner ved revisjonen:

Fra virksomheten: Knut Berg-Larsen

Fra Fylkesmannen: Lillian Raudsandmoen
Ildikó Nordensvan

Resultater fra revisjonen

Denne rapporten beskriver resultater fra revisjonen.

Denne rapporten har status som foreløpig. Dersom vi ikke får tilbakemelding om faktiske feil i rapporten innen to uker etter at rapporten er mottatt, er rapporten å anse som endelig.

Fylkesmannen gav ingen avvik, men avdekket 3 anmerkninger under inspeksjonen:

Anmerkninger

- Avviksbehandlingssystemet for avløpsanlegget bør forbedres
- Miljørisikovurdering bør inkludere tiltaksanalyse for fremtidige klimaendringer
- Beregning av overløp og risikoklassifiseringssystem for overløp bør forbedres.

Vi ber Arendal kommune om en skriftlig redegjørelse innen **30. september 2014** for tiltak og oppfølging av påpekte anmerkninger. Oppfølgingen etter revisjonen er nærmere beskrevet på side 3.

Vi takker for god mottagelse og samarbeid på kontrolldagen.

Rapporten er elektronisk godkjent og sendes uten underskrift

10. juli 2014

dato

Ildikó Nordensvan

revisor

Fylkesmannen i Aust-Agder

Thomas C. Kiland-Langeland

ass.direktør

Informasjon om virksomheten

Organisasjonsnr (underenhet): 940 493 021	
Adresse: Arendal kommune, Postboks 780, 4809 Arendal	Telefon: 3701300/48155901
Bransjenr. (NACE-kode): 84.110	E-post: Knut.Berg-Larsen@arendal.kommune.no

Kontrollert anlegg

Navn: Saulekilen renseanlegg	Anleggsnr: 0906.0106.01
Kommune: Arendal	Anleggsaktivitet: avløpsanlegg

Bakgrunn for inspeksjonen

Saulekilen renseanlegg er plassert i risikoklasse 2. Plassering i risikoklasse er vesentlig for hvor ofte et anlegg skal ha tilsyn fra forurensningsmyndigheten. Virksomheter i risikoklasse 2 skal ha kontroll hvert tredje år og vekselvis endags tilsyn og systemrevisjon. Kontrollen ved Saulekilen renseanlegg var i år systemrevisjon. Formålet med revisjonen er å vurdere om det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet fungerer tilfredsstillende. Revisjonen var i tillegg en del i den landsomfattende tilsynsaksjonen, «Avløpsaksjon 2014», initiert av Miljødirektoratet.

Fylkesmannen har blant annet undersøkt om:

- Virksomhetens styringssystem er hensiktsmessig og dekkende
- Aktiviteter utføres slik som beskrevet og uttalt
- Virksomheten når sine mål og driver sin virksomhet innenfor egne rammer og de rammene som myndighetene har satt.

Revisjonen ble gjennomført ved å:

- granske dokumenter
- intervju sentrale personer i organisasjonen
- verifikasjon

Revisjonens tema:

- Internkontrollsystem
- Miljørisikovurdering for avløpsanlegget
- Utslippskontroll
- Klimatilpasning
- Ledningsnett
- Handlingsplan/saneringsplan
- Overløp

Regelverk

- Lov om 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven) blant annet § 7 første ledd/andre ledd og § 29
- Lov 19. juni 1970 om kontroll med produkter og forbrukertjenester (produktkontrollloven)
- Forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften)
- Forskrift 1. juni 2004 nr. 930 om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften) kapittel 11 om farlig avfall
- Forskrift 6. desember 1996 nr. 1127 om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)
- Utslippstillatelse, datert 7.5.2012

Informasjon om regelverk finner du på www.miljodirektoratet.no og www.regelhjelp.no

Definisjoner

Avvik: manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.

Anmerkning: et forhold som tilsynsetatene mener er nødvendig å påpeke for å ivareta ytre miljø, men som ikke omfattes av definisjonen for avvik.

Andre forhold: Saker som framkom under revisjonen og som det kan være nyttig for virksomheten og saksbehandlere å kjenne til. Her kan også inngå kommentarer til tema som ble tatt opp under revisjonen, men der det ikke ble gitt avvik eller anmerkninger.

Oppfølging etter revisjonen

Vi ber om at Arendal kommune gjøre en vurdering av anmerkningene og aktuelle tiltak knyttet til disse. Vi ber om en skriftlig redegjørelse for tiltak og oppfølging av påpekte anmerkninger innen 30. september 2014.

Vi ber om at dere stiller svarbrevet eller e-post (fmaapost@fylkesmannen.no) til Fylkesmannen i Aust-Agder.

Varsel om gebyr for revisjonen

Det følger av forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften) §§ 39-1 og 39-3 at forurensningsmyndighetens arbeid med kontroll av virksomhet er gebyrbelagt. Med fastsettelse av gebyrsats tar vi hensyn til kontrollens omfang og potensialet for utslipp. Fylkesmannen forhåndsvarsler med dette at det vil bli fattet vedtak om sats 3 for revisjonen, dvs. en gebyrsats på kr: 83 100, jf. forurensningsforskriften § 39-8. Eventuelle kommentarer til varselet om fastsettelse av gebyrsats sendes Fylkesmannen innen 2 uker, jf. forvaltningsloven § 16. Mer informasjon om gebyr ved kontroll finner du på vedlagte informasjonsark, se for øvrig forskriften i sin helhet på www.lovdata.no

Offentlighet i forvaltningen

Denne rapporten vil være tilgjengelig for offentligheten.

Anmerkninger

Anmerkning 1 **Avviksbehandlingssystemet for avløpsanlegget bør forbedres**

Kommentar

Vi fikk opplyst at avvik behandles umiddelbart i praksis, og at driftsrelaterte avvik føres i loggboken. Overskridelse av grenseverdi registreres dog ikke som eget avvik. Det kom også frem under kontrollen at avvik ikke registreres samlet i et eget dokumentert system, og at det ikke er så vanlig å registrere mindre alvorlige avvik skriftlig. Det var også uklare om når medarbeidere skriver avvik.

Registrering av avvik bidrar til å avdekke problemområder, og er et hjelpemiddel for kommunens prioritering for tiltak. Det er derfor viktig at kommunen dokumenterer og gir tilstrekkelig opplæring om hvilke hendelser som skal registreres som avvik. Videre anbefaler vi at alle hendelser som har negative konsekvenser i sårbare resipienter og overskridelser av grenseverdier behandles som avvik. Vi minner også om at alle utslipp fra nødoverløp skal registreres som avvik, jf. utslippstillatelse pkt. 4.3.2.

Anmerkning 2 **Miljøriskovurdering bør inkludere tiltaksanalyse for fremtidige klimaendringer**

Kommentar:

Kommunen har utarbeidet flere dokumenter som berører klimaendringer. Det er bl.a. hovedplan for vannforsyning og avløp som setter overordnet mål og strategi på dette området. Kommunens ROS-analyse for naturrelaterte skader og forurensning tar også opp dette temaet. Risikovurdering for avløpsanlegget omfatter imidlertid ikke vurderinger og konkrete tidfestede tiltak for tilpasning til klimaendringer. Vi vurderer klimatilpasning på avløpsområdet som en naturlig del av miljørisikovurderingen. Vi ber derfor om at kommunen reviderer miljørisikovurderingen ved neste rullering i tråd med ovennevnte kommentar og tilgjengelig veileder:

- Miljødirektoratet: Klimatilpasninger: Veiledning om mulige tiltak i avløpsanlegget. http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner/2008/Februar/Klimatilpasninger_Veiledning_om_mulige_tiltak_i_avlopsanlegg/
- Norsk Vann: Veiledning i klimatilpasset overvannshåndtering, R162 <http://www.norskvann.no/kompetanse/va-bokhandelen/rapporter/product/166-r162-veiledning-i-klimatilpasset-overvannshandtering>
- Norsk Vann, R197 – Avløpsanlegg – Risikovurdering for ytre miljø. <http://www.norskvann.no/kompetanse/va-bokhandelen/rapporter>

Anmerkning 3 **Beregning av overløp og risikoklassifiseringssystem for overløp bør forbedres**

Kommentar:

Kommunen har prosedyre for beregning av overløpsutslipp på ledningsnettet. Beregningen er basert på forskjell mellom tørrvæstilrenning til renseanlegget og vannmengde i regnværsperioder. Etter en bestemt tid vil overløpsalarmer av praktiske grunner bli stoppet og det måles derfor ikke hvor lenge overløpet varer utover denne bestemte tiden. Vi mener derfor at det er stor usikkerhet med beregning av vannmengde i regnværsperioder. For å få bedre grunnlag for beregning av utslipp bør kommunen etablere timeteller og/eller vannføringsmålere på overløpene av betydning, eller innføre modellering. Det er nødvendig at kommunen har god oversikt over alle regnvannsoverløp for å avgjøre hvilke overløp som skal ryddes opp i og hva som skal fortsatt være overløp de nærmeste 10-20 år. Vi mener at en risikovurdering av overløp og pumpestasjoner kan gi svar på hvilke overløp som skal ha tidsregistrering.

Kommunen har utarbeidet to kategorier for overløp; en kategori for nødoverløp og en annen for overløp ved regnvær. I utslippstillatelsen er det satt krav til at hvert av overløpene skal vurderes med hensyn på viktighet og risiko, og settes inn i et risikoklassifiseringssystem. Etter vår vurdering bør kommunen vurdere mer konkret risiko for utslipp og ev. konsekvenser fra overløp. Vurderingen skal baseres på antall abonnenter, type påslipp oppstrøms overløpspunkt og resipientforhold.

Vi anbefaler at kommunen vurderer om hvilke overløp som bør ha:

- Ingen registrering (skal snart legges ned og /eller er nesten aldri drift)
- Tidsregistrering (liten avlastning og/eller skal legges ned i overskuelig tid)
- Vannføringsmåling (betydelig eller usikker avlastning og skal bestå)

Fylkesmannen forventer at kommunen utarbeider bedre grunnlag for å tallfeste forurensningsutslipp av forurenset vann gjennom overløp.

Andre kommentarer

Driftsstabiliteten ved renseanlegget har ikke vært god nok de siste årene. Anlegget har ikke overholdt grenseverdiene for rensset avløp. Fylkesmannen har derfor i utslippstillatelse av 7.5.2012 stilt krav om handlingsplan for å oppfylle rensekravene. Det ble også påpekt at kravet om sekundærrensing gjelder for anlegget dersom ev. oppgradering klassifiseres som «vesentlig endring, jf. forurensningsforskriften § 14-4. Arendal kommune vil høsten 2014 sette i gang en omfattende ombygging av renseanlegget for å oppfylle rensekravene gitt i utslippstillatelsen, jf. kapittel 14. i forurensningsforskriften. Driftsstabiliteten og rensekrav var derfor ikke hovedtema for kontrollen.

Kommunen har satt frist for kartlegging av virksomheter som har behov for olje- og fettutskiller. Fylkesmannen ser dette som en viktig del i kommunens arbeide i avløpssektoren og vi ber om at kartleggingen sendes oss.

Fylkesmannen fikk inntrykk av at Arendal kommune har stor fokus på vannforsyning og avløpssektoren, og jobber aktivt for å begrense negative påvirkninger på ytre miljø. Hovedinntrykket er at anlegget er drevet forsvarlig, og at operatørene og ledelsen har god kontroll med driften.

Gjennomføring

Revisjonen omfattet følgende aktiviteter:

- Åpningsmøte 26. mai 2014: Informasjon fra Fylkesmannen v/Thomas C. Kiland-Langeland ass. direktør - Miljøvern avdelingen om gjennomføringen av revisjonen
- Intervjuer og verifikasjoner fra 26. mai 2014 og 2. juni 2014.
Følgende personer ble intervjuet:
 - Harald Danielsen – rådmann
 - Knut Berg-Larsen – driftsleder avløp
 - Arild Knutsen – driftsleder avløpsnett
 - Bjørn Knutsen – driftsleder
- Befaringer til Saulekilen renseanlegg
- Avsluttende møte 2. juni 2014: Oppsummering av resultatene.

Deltagere ved revisjon hos Saulekilen renseanlegg

I tabellen under har vi satt opp en oversikt over funksjonene til de personene som deltok under formøtet, åpningsmøtet og det avsluttende møtet. Intervjuene er også med i tabellen.

Funksjon	Åpningsmøte	Intervju	Sluttmøte
Rådmann	X	X	X
Driftsleder	X	X	X
Leder for infrastruktur	X		X
Leder for avløpsnett		X	
Driftsoperatør		X	

Fylkesmannens revisjonsgruppe:

Thomas C. Kiland-Langeland, ass. direktør

Ildikó Nordensvan, revisjonsleder

Lillian Raudsandmoen, revisor

Dokumentunderlag for Fylkesmannens revisjon ved Saulekilen renseanlegg i Arendal kommune:

Nedenfor har vi satt opp en liste over dokumenter som var spesielt viktige som dokumentunderlag for revisjonen, og som går utover lover forskrifter og lignende:

- Internkontroll, inkludert organisasjonskart, ansvar og oppgaver ved Saulekilen renseanlegg.
- Kommuneplanens arealdel 2013-2023.
- Hovedplan vannforsyning og avløp, Arendal kommune 2014-2023.
- Beskrivelse/flytskjema av renseanlegg.
- Rutiner for avviksbehandling relatert til ytre miljø (herunder avløpsanlegg).
- Risikovurdering for avløpsanlegget/ROS-analyse.
- Ros-analyse for Arendal kommune Kritisk infrastruktur, 2012.
- Ros-analyse for Arendal kommune, Naturrelaterte skader og forurensning, 2012.
- Prosedyrer og rutiner for drift av avløpsanlegg (Internkontroll).
- Saneringsplan for anleggets avløpsledninger.
- Prosedyrer for utregning av overløpsutslipp på ledningsnett.
- Undersøkelser av sjøområdene i Arendal kommune 2011-2012. Tilstanden i havneområdene og ved utslippsstedene for kommunalt avløpsvann. NIVA-6445-2012.
- Akkrediteringsbevis.
- Rapport for 2013, Driftsassistansen.

Informasjon

Relevante dokumenter og informasjon:

Avløpsanlegget skal dimensjoneres, drives og vedlikeholdes slik at det har tilstrekkelig yteevne under alle klimatiske forhold som er normale for stedet der det ligger. Framtidige endringer i klimatiske forhold i anleggets levetid må tas med. Avløpsnettet skal dimensjoneres ved bruk av best tilgjengelig teknologi og ut fra blant annet kunnskap om framtidige endringer.

Avløpsanlegg også er en viktig del av samfunnets infrastruktur som kommunene har ansvaret for.

Manglende investeringer i vedlikehold og fornying kan føre til:

- Miljøskader som ødeleggelse av natur og friluftsområder
- helsemessige konsekvenser (epidemier)
- kjelleroversvømmelser og andre materielle skader

Publikasjoner og utredninger

- Norsk Vann, R197 – Avløpsanlegg – Risikovurdering for ytre miljø.
- Miljødirektoratet: Klimatilpasninger: Veiledning om mulige tiltak i avløpsanlegget.
http://www.miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner/2008/Februar/Klimatilpasninger_Veiledning_om_mulige_tiltak_i_avlopsanlegg/
- Norsk Vann. R198 – Organiske miljøgifter i norsk avløpsslam. Resultater fra undersøkelsen i 2012/13: <http://www.norskvann.no/kompetanse/va-bokhandelen/rapporter>
- Norsk Vann: Veiledning i klimatilpasset overvannshåndtering, R162
<http://www.norskvann.no/kompetanse/va-bokhandelen/rapporter/product/166-r162-veiledning-i-klimatilpasset-overvannshandtering>
- Norsk Vann: Håndbok i kildeopsporing i avløpssystemet (159/2008)

Informasjon om farlig avfall

"Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall" (avfallsforskriften) har i kapittel 11 regler for farlig avfall. Her er det regler for forsvarlig oppbevaring med videre av farlig avfall (§ 11-5), krav om tillatelse (§ 11-6 og § 11-7), leveringsplikt (§ 11-8), deklarasjon (§ 11-12) og tilsyn (§ 11-15). I tillegg fins regelverk knyttet til bestemte typer farlig avfall. Dette gjelder blant annet for batteri, spillolje, oljeholdig avløpsvann, PCB-holdig avfall som kondensatorer og isolerglassvinduer og lignende.

Farlig avfall skal ikke blandes med restavfall, eller annet avfall. Det er også viktig at farlig avfall er merket med informasjon om innholdet. Oppbevaringen av farlig avfall må skje på forsvarlig måte slik at det ikke medfører fare for forurensning. Farlig avfall må være utilgjengelig for uvedkommende, bør stå på tett dekke, separat lager eller evt. innlåst i en konteiner med mulighet for samle opp evt. spill og søl. Virksomheten har plikt til å levere sitt farlige avfall til godkjent mottak minst en gang i året dersom mengden overstiger 1 kg. Ved levering av farlig avfall må virksomheten, som er avfallsprodusent fylle ut et deklarasjonsskjema, som gir informasjon om eksempelvis avfallets mengde og egenskaper. Bedriften må oppbevare den gule gjenparten som dokumentasjon på at avfallet er levert til godkjent mottak for farlig avfall. Ytterligere informasjon om farlig avfall finner dere på Miljødirektoratet sin hjemmeside.